NCERT Solutions for Class 9 Sanskrit Shemushi Chapter 9 सिकतासेतुः

अभ्यासः

प्रश्न 1.
अधोलिखिताना प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लिखत

(क) अनधीतः तपोदत्त के: गर्हितोऽभवत्?
उत्तर:
अनधीत: तपोदत्त कुटुम्बिभिः मित्रैश्च गर्हितोऽभवत्।

(ख) तपोदत्तः केन प्रकारेण विद्यामवाप्तुं प्रवृत्तोऽभवत्?
उत्तर:
तपोदत्तः तपोभिरेव विद्यामवाप्तु प्रवृत्तोऽभवत्।

(ग) तपोदत्तः पुरुषस्य कां चेष्टा दृष्ट्वा अहसत्?
उत्तर:
तपोदत्तः पुरुष सिकताभिः नद्या सेतुनिर्माण प्रयास कुर्वाण दृष्ट्वाअहसत्।

(घ) तपोमात्रेण विद्यां प्राप्तुं तस्य प्रयासः कीदृशः कथितः?
उत्तर:
तपोमात्रेण विद्या प्राप्तु तस्य प्रयासः सिकताभिः।

(ङ) अन्ते तपोदत्तः विद्याग्रहणाय कुत्र गतः?
उत्तर:
अन्ते तपोदत्तः विद्याग्रहणाय गुरुकुलं गतः।

प्रश्न 2.
भिन्नवर्गीय पदं चिनुत –
यथा- अधिरोदम्, गन्तुम, सेतुम्, निर्मातुम्।

(क) निः श्वस्य, चिन्तय, विमृश्य, उपेत्य।
उत्तर:
चिन्तय।

(ख) विश्वसिमि, पश्यामि, करिष्यामि, अभिलषामि।
उत्तर:
करिष्यामि।

(ग) तपोभिः दुर्बुद्धिः, सिकताभिः, कुटुम्बिभिः।
उत्तर:
दुर्बुद्धिः।

प्रश्न 3.
(क) रेखाङ्कितानि सर्वनामपदानि कस्मैं प्रयुक्तानि?

(i) अल अलमल तव श्रमेण।
उत्तर:
पुरुषाय।

(ii) न अह सोपानमागैरट्टमधिरोढुं विश्वसिमि।
उत्तर:
पुरुषाय।

(iii) चिन्तितं भवता न वा?
उत्तर:
पुरुषाय।

(iv) गुरुगृहं गत्वैव विद्याभ्यासो मया करणीयः।
उत्तर:
तपोदत्ताय।

(v) भवद्भिः उन्मीलितं मे नयनयुगलम्। उत्तर:तपोदत्ताय।

प्रश्न 3.
(ख) अधोलिखितानि कथनानि कः कं प्रति कथयति?

कथनानि	कः	कम् प्रति
(i) हा विधे! किमिदं मया कृतम्?	....	....
(ii) भो महाशय! किमिदं विधीयते।	....	....
(iii) भोस्तपस्विन्! कथं माम् उपरुणत्सि।	....	....
(iv) सिकताः जलप्रवाहे स्थास्यन्तिकिम्?	....	....
(v) नाहं जाने कोऽस्ति भवन्	....	....

उत्तर:

कथनानि	कः	कम् प्रति
(i) हा विधे! किमिदं मया कृतम्?	तमरेदत्तः	विधिम्
(ii) भो महाशय! किमिदं विधीयते।	तपोदत्तः	पुरुषम्
(iii) भोस्तपस्विन्! कथं माम् उपरुणत्सि।	पुरुषः	तपोदत्तम्
(iv) सिकताः जलप्रवाहे स्थास्यन्तिकिम्?	तपोदत्तः	पुरुषम्
(v) नाहं जाने कोऽस्ति भवन्	तपोदत्तः	पुरुषम्

प्रश्न 4.
स्थूलपदान्याधिकृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत –

(क) तपादत्तः तपर्यया विद्यामवाप्तुं प्रवृत्तोऽसि।
उत्तर:
तपादत्तः केन विधिना विद्यामवाप्तुं पृवृत्तोऽस्ति?

(ख) तपोदत्तः कुटुम्बिभिः मित्रै गर्हितः अभव् ।
उत्तर:
कः कुटुम्बिभिः मित्रै गर्हितः अभव्?

(ग) पुरुषः नद्यां सिकताभिः सेतं निर्मातुं प्रयतते ।
उत्तर:
पुरुषः कुत्र सिकताभिः सेतं निर्मातु प्रयतते?

(घ) तपोदत्तः अक्षरज्ञानं विनैव वैदुष्यमवाप्तुम् अभिलषति?
उत्तर:
तपोदत्तः कम् विनैव वैदुष्यमवाप्तुं अभिलषति?

(ङ) तपोदत्तः विद्याध्ययनाय गुरुकुलम् अगच्छत् ।
उत्तर:
तपोदत्तः किमर्थ गुरुकुलं अगच्छत्?

(च) गुरुगृहं गत्वैव विद्याभ्यास: करणीयः ।
उत्तर:
कुत्र गत्वैव विद्याभ्यास: करणीयः?

प्रश्न 5.
उदाहरणमनुसृत्य अधोलिखित विग्रहपदाना समस्तपदानि लिखत –

विग्रहपदानि – समस्तपदानि
यथा – संकल्पस्य सातत्येन – संकल्पसातत्यन
(क) अक्षराणां ज्ञानम् – ………………….
(ख) सिकतायाः सेतुः – ……………
(ग) पितुः चरणैः – ……………….
(घ) गुरोः गृहम् – ……………..
(ङ) विद्यायाः अभ्यासः – …………….
उत्तर:
(क) अक्षराणां ज्ञानम् – अक्षरज्ञानम्
(ख) सिकतायाः सेतुः – सिकतासेतुः
(ग) पितुः चरणैः – पितृचरणैः
(घ) गुरोः गृहम् – गुरुगृहम्
(ङ) विद्यायाः अभ्यासः – विद्याभ्यास:

प्रश्न 6.
उदाहरणमनुसृत्य अधोलिखितानां समस्तपदानां विग्रह कुरुत –

समस्तपदानि – विग्रह
यथा – नयनयुगलम् – ……………..
(क) जलप्रवाहे – ……………..
(ख) तपश्चर्यया – ……………
(ग) जलोच्छलनध्वनिः – ………….
(घ) सेतुनिर्माणप्रयासः – …………….
उत्तर:
(क) जलप्रवाहे – जलस्य प्रवाहे

(ख) तपश्चर्यया – तपस्यः चर्यया
(ग) जलोच्छलनध्वनिः – जलोच्छलनस्य ध्वनिः
(घ) सेतुनिर्माणप्रयासः – सेतुनिर्माणस्य प्रयासः।

प्रश्न 7.
उदारहणमनुसृत्य साकोष्ठकात् पदम् आदाय नूतन वाक्यद्वयं रचयत –

(क) यथा-अलं चिन्तया। ('अलम्' योगे तृतीया)

1. ………………… ………….. (भय)
2. ………………… ……………. (कोलाहल)

उत्तर

1. अलं – भयेन।
2. अलं – कोलाहलेन।

(ख) यथा- माम् अनु स गच्छति ('अनु' योगे द्वितीया)

1. ………………… ………….. (गृह)
2. ………………… ………….. (पर्वत)

उत्तर:

1. माम् अनु गृहं गच्छति। .
2. माम् अनु पर्वत् गच्छति।

(ग) यथा- अक्षरज्ञानं विनैव वैदुष्यं प्राप्तुमभिलषसि। ("विना' योगे द्वितीया)

1. …………………. ………….. (परिश्रम)
2. ……………… ……………… (अभ्यास)

उत्तर:

1. परिश्रमं विनैव वैदुष्यं प्राप्तुमभिलषसि।
2. अभ्यास विनैव वैदुष्यं प्राप्तुमभिलषसि।

(घ) यथा- संध्यां यावत् गृहमुपैति ('यावत्' योग द्वितीया)

1. ………………….. ………….. (मास)
2. ………………….. ………….. (वर्ष)

उत्तर:

1. मासं यावत् गृहं उपैति।
2. वर्षं यावत् गृहं उपैतिः